

ЛІНГВОПОЕТИЧНИЙ ПОРТРЕТ НІНИ ГУЙВАНЮК

Олена Кульбабська

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті зроблено спробу створити лінгвопоетичний портрет поетеси-мовознавиці Ніни Гуйванюк (Царук) через рецепцію її художніх текстів та напрямів її лінгвістичного доробку. Сфера наукового зацікавлення чернівецької дослідниці – синтаксис, питання мовної стилістики, зокрема лінгвістичної поетики, соціолінгвістики, термінології, фразеології, теорії та практики перекладу. Мовний та поетичний портрет Ніни Гуйванюк – це синтез портрета лінгвіста Ніни Гуйванюк, яка досліджувала механізми синтаксування фраз, що потім набували ознак експресивності й афористичності, і поетеси Ніни Гуйванюк, яка використовувала свій науковий досвід у художньому тексті. Поетична спадщина Ніни Царук – єдина прижиттєва поетична збірка «Душі моєї білий птах» (2012 р.), провідним мотивом якої є багатовимірність сприйняття рідного слова. У цьому аспекті схарактеризовано найменшу смислову одиницю протиставлення – *контрастему*, яка об'єднує лексичні й контекстуальні антоніми висвітлено типологію реченнєвих структур, у яких зафіксовано різке протиставлення. Класифікація охоплює прості речення із закритим рядом однорідних членів, складносурядні речення із зіставно-протиставними відношеннями, складнопідрядні допустові речення, складні безсполучникові речення закритої типізованої будови, складні синтаксичні конструкції і надфразні єдності (текст). У цих синтаксичних одиницях *антитеза* створює надзвичайно виразний і експресивний образ світу. Лексичний і граматичний *повтори* виконують у поетичному мовленні Ніни Царук структурну функцію (ритмічної будови строфи), увиразнюють народнопоетичне забарвлення висловлення, підсилюють емоційне звучання фрази, акцентують увагу на достовірності повідомлюваного. *Синтаксичний паралелізм* – своєрідне висловлення, побудоване за принципом симетрії та повтору. Ця стилістична фігура може впливати на читача, сприяти логічності викладу інформації, точності і ясності висловлення, творчого мислення поета. Своєрідна інтонація між компонентами паралелізму забезпечує легкість сприймання вислову, створює особливе враження плинності думки, сприяє афористичності поетичного слова. Усі експресивні конструкції в поетичному тексті Ніни Царук поєднуються між собою за змістом. Вони створюють синтаксичні блоки різного обсягу і виконують не лише комунікативну, а й естетичну функції.

Ключові слова: мовно-поетична картина світу, поетичний текст, ідіостиль, експресивний синтаксис, стилізація розмовності, повтор, синтаксичний паралелізм, антитеза, стилістична функція.

LINGUAL AND POETIC PORTRAIT OF NINA GUIVANIUK

Landscape of linguistic thought of Nina Guivaniuk (Tsaruk) is a key to understanding its linguistic poetics. The sphere of scientific interest of the Chernivtsi researcher is syntax, lingual stylistics issues, including linguistic poetics, sociolinguistics and terminology, phraseology and theory and practice of translation. Lingual and poetic portrait of Nina Guivaniuk is a synthesis of linguist Nina Guivaniuk's portrait that explores the combination of words that then become aphorisms and Nina Guivaniuk poet, who himself creates aphorisms. The multidimensionality of native word perception is the leading motive of Nina Guivaniuk's creativity. Poetic heritage of Nina Tsaruk is the poetic collection "My Souls is a White Bird" (2012). The author characterizes the smallest unit of semantic opposition – *counterstema*, that combines both lexical and contextual antonyms; explains the typology of sentence structures, that recorded a strong contrast, was. The classification includes simple sentences with a closed number of homogenous members, compound coordinate sentences with comparative and contrastive relations, compound subordinate concessive sentences, complex asyndetic sentences of closed type structure, complex syntactic constructions and compositional constructions (text). The *antithesis* in such syntactic units creates extremely distinct and expressive image of the world. Lexical and morphological *reiterations* fulfil in his texts a structural function (the rhythmic structure of verse), distinguish the folk-poetic colouring of

expression, enhance the emotional sounding of the phrase, emphasizing on the authenticity of the announced previously. The *syntactic parallelism* is a peculiar expression, based on the principle of symmetry and repetition. This stylistic figure can affect the reader, facilitate the consistency in the process of sharing information, the accuracy and clarity of expression and also contributes to the poet's creative thinking. The peculiar intonation between the components of parallelism provides no difficulties in the perception of the expression, creates a special impression of a flowing thought, facilitates aphoristic way of presenting a poetic word. All the expressive constructions in a poetic text are combined with each other in content. They create syntactic units of various volume and perform not only communicative, but also an aesthetic functions.

Key words: language and poetic picture the world, poetic text, idiostyle, expressive syntax, stylization of colloquiality, reiteration, syntactic parallelism, antithesis, stylistic function.

Антропоцентрична спрямованість сучасної лінгвістики – ось пріоритетний напрям розвитку світової науки, що спонукає дослідників до вивчення суб'єкта пізнання – мовної особистості. Солідаризуючись із думкою І. Голубовської, можна вважати, що інтерес мовознавців перемістився з дослідження правил гри в шахи (структурно-семантичний підхід) на самих гравців (антропоцентричний підхід) [1, с. 25]. У цьому аспекті особливе місце в обширі праць антропологічного напрямку посідають ті наукові студії, що концентруються навкруг поняття «*мовна особистість*» (В. Виноградов, В. фон Гумбольдт, А. Загнітко, С. Єрмоленко, Ю. Караулов, О. Леонтєва, Л. Мацько, А. Романченко, Л. Струганець та ін.). Прикметно, що від початку появи цього термінопоняття дослідників здебільшого цікавив узагальнений образ носія мови, тоді як нині увагу лінгвістів зосереджено на *елітарних мовних особистостях*. Отож з огляду на новий вектор досліджень варто констатувати, що зазначене поняття передбачає діалектичний, нерозривний зв'язок загального та індивідуального у використанні мовних засобів.

Спроба створення лінгвопоетичного портрета митця-мовознавця, на нашу думку, можлива лише через цілісне сприймання як його лінгвістичного доробку, так і художніх текстів. Предметом наших зацікавлень послугувала єдина прижиттєва збірка поезій Ніни Царук «*Душі моєї білий птах*», що вийшла друком у чернівецькому видавництві «Букрек» 2012 року [12]. Назва збірки вирізняється своєю концептуальністю, архетипністю, екзистенційністю, оскільки смисл концепту *душа*, поєднуючись в етнопросторі зі словом предметної семантики – *птах*, утворює внутрішній образно-метафоричний смисл усіх поезій як макротексту. Книга охоплює 6 циклів, об'єднаних тематично: «Витоки» (19 віршів), «Заповіти» (2 вірші), «Перші почуття» (17 віршів), «Вічне» (13 віршів), «Миттєвості» (45 віршів) і «Присвяти» (4 вірші).

Ланшафт мовознавчої думки Ніни Гуйванюк дає ключ до розуміння її лінгвопоетики. Коло наукових інтересів очільниці Чернівецької наукової школи – синтаксис, варіантологія, етнолінгвістика, актуальні питання лінгвостилістики, зокрема лінгвопоетики та практики перекладу. Праці Ніни Василівни для багатьох стали платформою зростання, стежиною до наукових вершин. На сторінках своїх численних монографій і статей мовознавиця широко ділиться своїми міркуваннями, спостереженнями; йде до осмислення деталей поступово, неспішно, осмислюючи те, що відчуває, відкриває для себе і колег-співрозмовників, випробовуючи на інших, чи справді вона переконлива, логічна, цікава у своїх роздумах. Так відточувався стиль викладу – легкий для сприймання, навіть коли йдеться про лінгвофілософські абстракції, із-поміж яких «краса», «експресія», «емоція», «естетика висловлення» тощо. Цінною для нас є думка проф. Гуйванюк, що «досліджуючи ідіостиль письменника як мовної особистості, важливо проаналізувати характерні для поетичного синтаксису засоби художності, які роблять мову експресивною, художньо-образною, визначити специфічні побудови, які створюють *архітектурний ансамбль* його творів» [4, с. 413]. Отож поставимо собі за *мету* «портретувати» проф. Гуйванюк через архітектурний ансамбль її поетичних текстів.

Різновекторність сприймання рідного слова – так умовно можна окреслити провідний мотив творчості Ніни Царук (Гуйванюк), української мовознавиці-дослідниці, людини, душа якої жила й живе в цьому слові, і для якої це слово – і свято, і будень, і вічна таємниця. Секрет поетичної творчості авторки – у постійному спостереженні над емоційно-естетичним змістом художньої мови та її впливом на свідомість і чуттєвий світ співрозмовника.

Поезія Ніни Царук заряджена її пресупозиційним (фоновим) лінгвістичним і лінгвальним досвідом. Мовознавчих праць у бібліографії чернівецької професорки значно більше, ніж поетичних збірок, але у віршах поетеса мимоволі визнає, що римоване слово та українська пісня були первинними в її сприйманні мови: *Пісня розгойдує небо. І лунко / Повняться звуком хмаринки малі. / І лазурові свої поцілунки / Шлють у вітання весняній землі. / Пісня – це тихе народження ранку, / Голос її – тихе щастя землі, / Потім в прозорому саяві серпанку – Тиха усмішка сонних полів* («Пісня», с. 78).

Любов до слова в неї – родом із дитинства, від любові материнської пісні. Рідне село «з найменням гордим Волиця, / Що на землі подільській простяглося», стало невід’ємною частиною музи Ніни, органічним джерелом її творчих осянь, бо тут «*Дітей росли у добрі й любові, / Щоб знали працю і до церкви йшли, / Щоб мали Бога в серці й рідну мову, / І пісню рідну в душах зберегли*» (с. 11). Мікрообрази поезії – славутська земля, трави, води Вілійки – жили в чернівецьких буднях поетеси, як свято.

У своїй скарбівні літ поетеса виокремлює **дитинство** («*Мамо!.. Місяць знав твої пісні напам’ять, / Коли ми їх ще не розуміли. / Тоді пісня коліскова, мабуть, / В місячній промінні постріблилась, / Щоб тепер вплестись в твоє волосся / Згадками ночей, що недоспала, / Згадками про зиму ту чи осінь, / Коли нас в дорогу проводжала*» (с. 19)), **юність** («*Життя біжить, мов лань зеленим полем. / А я тебе чекаю із доріг. / Любов моя не раз пройметься болем, / Що від розлук її ти не зберіг. / Стоїть фортеця на краю чекання. / І край вікна душа моя жива. / Вже квіти висохли, і жовта вже трава, / Та племінце цвіт мого кохання. / Та чи потрібне це тобі зізнання, / Мій принце? Ти не любиш пишних слів. / Та знай, що ти єдиний запалив / Ці почуття – і перші, і останні*» (с. 29)), **зрілість** («*...Ні, заждіть журитися, лелеки. / Хай вже скроні вкрила сивина, / Тільки ж бо до осені далеко, Якщо в серці вічності весна. / Ще попереду весни, ще попереду гони. / І як серце й душа твої сонцем наповнились, / Проросте твоя праця із зерна кожного / Виноградними гронами, стиглим колосом*» (с. 117)). І в кожний період із нею **Батьківщина** («*Сховалося сонце (а вдень працювало охоче), / У затінок на ніч зайшло до старої землі. / Підкралася втома, закрила руками очі, / І щем підрахує тепер на руках мозолі. / Ти втомі на дайся. – Красуня іде ланами / І манить усмішкою щирою й рідних очей теплом. / То пісня іде з України, несе чорнобривці від мами, / Що сіялись веснами долі під твоїм вікном. / Зустринь, друже, ти степу широким простором. / В обійми її нескінчених доріг упадеш... / І втома заблудить в карпатських смерекових горах, / Як прийде Марічка і поглядом лиш поведе*» (с. 59)). Отож лірика Ніни Царук – це і сповідь, і щира розмова.

Поетичні візії Ніни Царук – філософське осмислення людської долі в часі, а час у неї – це життєвий шлях, на якому закарбовано постаті батьків, двох братів і сестри, чоловіка, дочок, друзів і колег. Ось така, наприклад, щемна й прониклива уявна розмова дочки з матір’ю: «*Моя ненька наснилася нині – В ситцевій сукні, на стежці росяній. До мене – розкриленість рук лебединих. / А вітер в обличчя – холодною осінню. / Нехай я стомлена днем прийду, / Як тільки згасне вечоровий гамір, / Я в темної ночі часинку вкраду / І напишу вісточку, мамо...»* (с. 20). Материнська любов у художньому мовосвіті філологині трансформувалася в символічну любов до Мови-Матері: [Доля] «*Висвячувалася в думках Кобзаря, / В Голгофі батька й маминих світлицях. / А ще святилася в Слові, як в сльозі, / Щоб в мудрості утвердити основу. / Маліє суєта з вершини літ / І над усім вивищується Слово. / Пізнати слово – образ, рух, політ, І труд, і пам’ять, як святе причастя, Як найсвітліше світло на землі, – Найвищий дар, найвище, мабуть, щастя*» (с. 121).

Природно, мовний досвід філолога навіртає Ніну Царук до мотивів любові до рідного краю, «освячення теми України», уявної розмови з Лесею Українкою, Ольгою

Кобилянською, Василем Стефаником та ін. («Щось каменем у горах...», «Пісня кленів», «Триптих», «Степану Будному»). Філологічна пам'ять чернівецької майстрині слова проривається в класичних образах, алюзіях, як, наприклад: «Як страшно в ту ніч Чорний ліс шепотів: «Брат брата... брат брата... за землю вбиває...» / О земле, чорніє та ніч у тобі, / Як Савина куля у серці Михайла... / Тут Довбуш опришків скликав на нараду / І кликав за волю під стяг боротьби... / Тут Гриця Тетяна поїла за зраду / Мавриним зіллям, щоб двох не любив...» (с. 59).

Її лінгвопоетичне мислення націлене на афористичну, викінчену думку, збагачену метафорами, епітетами, персоніфікаціями, що вигранюють наскрізний художній образ, як-от: «Для мене музика – то яблуневий сад, / Рожево-білі струни-срібнодзвони. / Для мене музика – то вранішня роса / На квітах білих ніжно-сонних. / Для мене музика – то птаства спів. / І вітру подих, шелест листя наче... То в небі сонце й хмарки голубі, / То сум і радість, плач і сміх дитячий. / Для мене музика красу несе, / Збира з усього світу в мою душу. / Для мене музика – це те усе, / Що я люблю і що мене зворушує» (с. 66). Отже, сприймання звукових і зорових вражень проєктується на сферу людських настроїв, переживань, асоціацій.

Спогади про дитинство та юність, стосунки з людьми вияскравлюються через візію природи: *Осінь... Осінь...Осінь... / Б'ють яблука в землю чолами. / І пісня прощальним дзвоном / Дзвонить холодними росами. / Засумувала осінь... / То ходила росами боса, / У танку з листопадом кружляла, / То прощалася з журавлями... / У садку зажурилась яблуня... / Чи яблук їй жаль, чи літа? / Чи, може, весняного цвіту, / Що в роси опав на світанні?* Поезію Ніни Царук єднає з творчістю Павла Тичини унікальна здатність почути й відчувати природу через семантичну глибину слова та звукопис. У творенні поетичного образу поетеса вдало обіграє семантично віддалені, але звукоподібні слова, особливості їх наголошування, алітерацію, асонанс.

Для чернівецької поетеси серед усіх пір року знаковою є осінь. Пригадаймо в Ліни Костенко: «Осінній день, осінній день, осінній! / О синій день, о синій день, о синій! Осанна осені, о сум! Осанна...». А в художніх текстах Ніни Царук ця пора року здебільшого дощова, але і сумна, і замріяна. Наприклад, «осіння» настроєвість авторки з ключовим концептом «осінь» по-різному прочитується в макрообразах двох віршів, пор.: «Через вас, золотолисті днини, / моїм серці осінній щем... / А на площі продають жоржини / Під дощем...» (с. 93) і «Кожен день мене стрічають / Погляди сонця косі. / Та в відповідь сонцю я усміхаюсь. / – Осінь! / На юні ночі лягла замріяність / Хай мою радість покрили роси, / Я вже ж щаслива, / Бо серце просить – / На щастя своє надіятись! (с. 39). Отже, це і мажорні вірші, і задумливо-філософські. Знову ж таки, це не пейзажно-природна тема, а філософська, закарбована в естетично вартісному слові, стильовій домінанті. На перший погляд, це лірика, у якій лише відображено душевний стан ліричної героїні, а насправді в ній потужний мотив спомину-саду, наскрізний для поезії Ніни Царук. Порівняймо, у Ліни Костенко: «А спомин – це таке щось неповторне, / таке щось невимовне і сумне...; А може, спомин – це далекий вирій, / де вже помертвено гріється душа?...»

Авторка тонко відчуває ритміку народно-поетичної оповіді, у якій прозорий зміст відгукується фольклорними алюзіями, напр.: «Нащо три долі ходять по світу, / Ой, дві щасливі, а третя – тінню? / Ой, нащо двоє посадять квіти, / А третя доля вирве з корінням? / Ой, несла річка та й два віночки, / Та два з любистку і з м'яти-рути... / Чий же потоне в хвилях струмочка? / Одній же долі у парі бути... / Нащо три долі ходять по світу, / Ой, дві веселі, а третя – смуток. / Обом кохати, обом любити, / Одній же долі у парі бути...» (с. 82). Вірші Ніни Царук просяться в записник, альбом, надихають композиторів на творчість (музику до кількох із них написала Лариса Бережан-Маркуляк).

Лексичний запас її поезій – із традиційного поетичного словника, але, як писав О. Потебня, поєднання цих звичайних, часто безобразних, слів у висловлення, у поетичну сентенцію глибинно індивідуальне. Збігаючись із мовою загального вжитку матеріально, поетична мова репрезентує своєрідну взаємодію мовного і творчо-художнього, вона є якісно новим лінгвальним явищем. Справді, найбільша поезія в народнопісенній мові.

«Хист вражати стилістичними відкриттями» (Надія Бабич) у Ніни Царук вияскравлюється різноаспектно. І це закономірно, оскільки у своїх наукових працях поетеса-мовознавиця вона писала про «**граматику поетичних інновацій**», тобто «ритміко-інтонаційну організацію поетичного тексту, особливості вживання в ньому стилістичних фігур і про трансформації синтаксичних конструкцій, видозміни узвичаєних синтаксичних зв'язків, які під впливом архітектоніки вірша набувають нетривіального змісту, емоційно-експресивних відтінків у реалізації певної думки, комунікативного впливу автора на читача, відбивають увесь комплекс його духовного людського сприйняття – свідомість, почуття, емоції та волю» [4, с. 466].

Основний секрет неповторності поезії, що полягає в новій сполучуваності слова зі словом, у самобутності синтаксичних побудов, характерними особливостями яких є «підвищена тіснота семантичних і структурних зв'язків» [там само], сповідує і сама Ніна Царук. На означення засобів вербалізації авторської модальності проф. Гуйванюк Н. В. вводить до наукового вживання поняття **експресеми** як складника лінгвостилістичної системи письменника, мовленнєвих одиниць, ужитих в експресивно-стилістичній функції, яка поєднує в собі власне лінгвістичне з емотивним, волонтактивним, естетичним, художньо-образним, оцінним тощо [там само, с. 473]. Найбільш очевидними й найуживанішими синтаксичними експресемами в мові її поезій є речення з контрастемою, повтором, синтаксичним паралелізмом тощо, які «стають своєрідними експресивними модифікаторами змістів висловлень» [там само, с. 417]. Проаналізуємо їх детальніше.

Контрастема. «Формування образу автора, скажімо, тонкого лірика чи прагматичного реаліста, модерного поета чи прихильника фантасмагорійного сюжетотворення, віддзеркалюється як у художньому мовостилі, так і в організації образного світу тексту» [7, с. 21]. У сучасному поетичному словоряді можна констатувати орієнтацію на ускладнене метафоризоване мовомислення, інтелектуалізацію викладу, своєрідну закодованість текстового матеріалу з переміщенням акцентів із чуттєво-емоційної до фігурально-риторичної системи, у якій контраст є основним принципом літературного відображення подій і засобом розкриття авторського задуму. У цьому аспекті найменшою смисловою одиницею протиставлення є контрастема, що охоплює різні структурні рівні: фонетичний, лексико-фраземний, граматичний, стилістичний [2]. Н. Гриня, досліджуючи лінгвопрагматичні особливості контрасту в англійськомовному художньому прозовому дискурсі, акцентує увагу на таких особливостях контрастеми: 1) *структурнотвірних*, що їх установлюють через пізнання контрасту, заснованого на парності понять, асоціативно пов'язаних між собою відношень тотожності, відмінності, протилежності; 2) *семантичних* – опертих на антонімування лексичних, фраземних, фонетичних, граматичних і стилістичних одиниць, які втілюють контрастне сприйняття дійсності [там само].

Контрастема охоплює широкий арсенал засобів художньої виразності, серед яких основними мовленнєвими операторами протиставлення є антоніми, антитеза, оксюморон і повтор. Зокрема, найпоширеніша фігура поетичної мови – **антитеза** – ґрунтується на різкому протиставленні образів і понять загалом, а синтаксична антитеза ґрунтується на *антитетичних семантико-синтаксичних відношеннях* (термін Н. Гуйванюк [3]), які забезпечують змістову єдність конструкції на основі протиставлення, контрасту й невідповідності двох явищ, ознак, дій чи ситуацій дійсності.

За авторитетними лексикографічними працями, антитеза (гр. *antithesis* – протиставлення) – стилістична фігура, утворена через «підкреслене протиставлення протилежних життєвих явищ, понять, почуттів, думок, людських характерів» [10, с. 27], пов'язаних між собою спільною конструкцією або внутрішнім смислом [6, с. 40]. Отже, суть антитези полягає «в драматичному запереченні певної тези чи у вмотивованому контрастуванні смислових значень бінарних образів» [8, с. 48] для досягнення певного виразально-зображувального ефекту [5, с. 16].

Як засіб риторики антитеза описана ще в античних поетиках, які довели: контрастне в протиставленні адресат сприймає гостріше, виразніше, ніж неконтрастне. Ця особливість людської психіки зіставляти, порівнювати і протиставляти предмети, ознаки, дії тощо, і пояснює емоційність та експресивність стилістичних фігур, логічний центр яких становлять 1) *антитези*,

2) протиставлення, 3) зіставлення, 4) оксюмори [11, с. 26–27]. Наприклад: 1. *Та знай, що ти єдиний запалив / Ці почуття – і перші, і останні.* (с. 29); 2. *Якщо пісні продовжують ще жити, / То значить, це не казка вже, а дійсність* (с. 62); 3. *Хоч горда я теж по-своєму, / Та гніватися не можу* (с. 55); 4. *А я шукала холоду вліті. / А я шукала взимі тепла* (с. 110).

Отже, основою антитези є саме контраст, який може бути зовнішній або внутрішній, найчастіше зреалізований у сенсорних образах віршових текстів. Перший «оживляє образ для яви, другий – для почуття» [там само, с. 136]. Наприклад: *Ти За і Проти, радісне й сумне, / Любов і гнів, і каяття, й провини / Ти Я і Всі, небесне і земне, / Горизонталь і Вертикаль – Людино!* (с. 16). Наведені приклади засвідчують, що антитеза часто має яскраво виражену емоційність і стислість, що надає багатьом виразам, у яких вжито цю стилістичну фігуру, афористичності. Недарма Любов Мацько визначає антитезу «як розтин, серцевину пізнання речі /.../ спосіб заглиблення у природу пізаного явища» [9]. Антитеза тим сильніше, чим яскравіше контраст між двома явищами або образами, з ідеями.

Антитетичні відношення виформовуються завдяки лексичним і граматичним засобам вираження, зокрема: 1) **протиставлення на власне-лексичному рівні** (зазвичай на рівні простого ускладненого речення). Для загострення поезії, надання їй завершеності, самостійної лірико-філософської форми Ніна Царук нагромаджує антонімічні пари, зокрема: а) **лексичні** (словникові), напр.: *Сказати гордо «Ні!» чи «Так!»* (с. 122); б) **контекстуальні** (частіше), що розкривають індивідуальне авторське світосприйняття дійсності, як-от: *Перейду через спеки й зливи, / Хай гуркочуть громи в дорозі...* (с. 27); 2) **протиставлення на лексико-синтаксичному рівні** (стає можливим за допомогою відповідної інтонації, сполучників, порядку слів – за сурядного, підрядного і безсполучникового зв'язках), напр.: *То в небі сонце й хмарки голубі, / То сум і радість, плач і сміх дитячий* (с. 66); 3) **протиставлення на синтаксичному рівні**: а) з експліцитно вираженими антитетичними відношеннями: *Хай наша зустріч перша і остання, / Та я щаслива, що вона була!..* (с. 16); б) з імпліцитно вираженими антитетичними відношеннями: *Дні золоті вижнивовує серпень, / Комузь звичайні, [ПРОТЕ] комузь – особливі* (с. 91).

Із синтаксичного погляду можемо вести мову про різні типи протиставлень, репрезентованих в антитезах. Це передусім корелятивні пари словосполучень, простих ускладнених речень із закритими сурядними рядами антонімічних словоформ (акротези), складносурядні речення із зіставно-протиставними та розділовими сполучниками, складнопідрядні речення з допустовою семантикою, складні безсполучникові речення закритої структури із зіставно-протиставними відношеннями та надфразні єдності в експліцитним чи імпліцитним вираженням протиставлення.

Повтор. В енциклопедії «Українська мова» вміщено статтю О. Тараненка, у якій дослідник подає таке визначення повтору: «...фігура мови, що полягає у дво- або кількарязовому використанні в межах контексту в певній послідовності тотожних чи подібних (як у формальному, так і в семантичному аспектах) звуків, слів або їх частин, синтаксичних конструкцій, ужитих контактено або дистантно, для досягнення відповідного виражального чи виражально-зображального ефекту» [11, с. 496].

У художньому тексті Ніни Царук повтори є вагомими в експлікації авторської модальності, виконуючи такі комунікативно-прагматичні функції: 1) аксіологічну: *Це щастя – слухать мирний шум колось, / Радіти, що живеш. І я щаслива* (с. 24); 2) естетичну: *Квіти – це символ кохання. / Квіти – це серця слова* (с. 44); 3) асоціативно-образну: *Як мені без тебе горе згорювати? / Як мені без тебе сплакати жалі? / Як мені без тебе, як велика хата? / Як мені без тебе жити на землі?* (с. 28); 3) актуалізаційну: *Я вірю в сни. / Я завжди вірю в сни* (с. 11); 4) ідіостилістичну: *Як мені без тебе горе згорювати?* (с. 28); *Бо мені без тебе літ не злітувати...* (с. 28).

Окрім того, повторення тотожних за значенням і структурою синсемантичних та / або автосемантичних лексем є засобом когезійно-когерентного зв'язку в тексті або виконує змістовірну функцію: *Мені до тебе через літо... / Мені до тебе через осінь... / Мені до тебе через зиму... / Мені через весну до тебе...* (с. 26), або сприяє творенню підтексту: «Уперше»

– життя новели, / Дороги у світ широкий. / «Уперше» – це ті джерела, / Де замість води – неспокій (с. 38).

Синтаксичний паралелізм – своєрідне висловлення, побудоване за принципом симетрії та повтору. Ця стилістична фігура може впливати на читача, сприяти логічності викладу інформації, точності і ясності висловлення, творчого мислення поета. Наприклад: *Щоб мав усе, що хочеш мати, / Щоб жив і радував усіх. / Щоб з Чернівців і з Стецевої / Збирались друзі залюбки... / Щоб мама тішилась тобою / Ще довгі-довгі роки. / Щоби були щасливі діти / І внуки бігали малі, / Щоб міг ти у здоров'ї жити / Ще з п'ять десятків добрих літ. / За доброту у нагороду / Щоб мав ти шану від людей. / Щоб сонячна була погода / В твоєму домі кожен день* (с. 33); *І пили за щастя-радість гостей, / І кричали «Гірко!» разом з тим, / І здоров'я зичили у тостах, / Щоб до ста прожити молодим* (с. 21). Своєрідна інтонація між компонентами паралелізму забезпечує легкість сприймання вислову, створює особливе враження плинності думки, сприяє афористичності поетичного слова. Не викликає жодних сумнівів думка, що, для відповідної стилістичної характеристики синтаксичних конструкцій варто брати до уваги не лише порядок слів і формальну синтаксичну структуру, а її лексичне наповнення, ситуативний чинник, актуалізацію [4, с. 417], «комунікативну інтенцію висловлення, що охоплює ситуацію спілкування, наміри мовця, оцінку суспільно узвичаєного типу комунікації, визначеної розвитком літературної мови й виробленими стилями спілкування» [там само, с. 114].

Отже, мовний та поетичний портрет НІНИ ВАСИЛІВНИ ГУЙВАНЮК – це синтез портрета лінгвіста-професора НІНИ ГУЙВАНЮК, яка досліджувала механізми синтаксування фраз, що потім набували ознак афористичності, і поетеси НІНИ ЦАРУК, яка використовувала свій науковий досвід у власних художніх текстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голубовська І. О. Мовна особистість як лінгвокультурний феномен / І. О. Голубовська // *Studia Linguistica* : зб. наук. праць. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2008. – Вип. 1. – С. 25–33.
2. Гриня Н. О. Лінгвопрагматичні особливості контрасту в англійськомовному художньому прозовому дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Наталія Олександрівна Гриня. – Чернівці, 2015. – 20 с.
3. Гуйванюк Н. Синтаксична природа антитези (на матеріалі поезій Володимира Калашника) / Ніна Гуйванюк // *Невгасимий словосвіт* : зб. на пошану проф. В. С. Калашника / уклад. : Микола Філон, Тетяна Ларіна. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – С. 479–490.]
4. Гуйванюк Н. Слово – Речення – Текст : вибр. праці / Ніна Гуйванюк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 664 с.
5. Єрмоленко С. Я. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
6. Квятковский А. П. Поэтический словарь / науч. ред. : И. Роднянская. – М. : Сов. энцикл., 1966. – 376 с.
7. Кононенко В. Текст і образ : монографія / Віталій Кононенко. – К. ; Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника», 2014. – 191 с.
8. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів [та ін.]. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
9. Мацько Л. І. Стилістика української мови : підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 462 с.
10. Словник літературознавчих термінів / В. М. Лесин, О. С. Пулинець. – К. : Рад. школа, 1965. – 431 с.
11. Українська мова : [енциклопедія]. – К. : Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
12. Царук Н. Душі моєї білий птах : поезії / Ніна Царук. – Чернівці : Букрек, 2012. – 136 с.